

Rahmî'nin
*Meşâirü's-
Şuarâ*'daki
minyatürü
(Millet Ktp.,
Ali Emîrî Efendi,
Tarih, nr. 772,
vr. 305^a)

relerde bahsedilmemektedir. İlk defa XVI. yüzyıl şairlerinden Âzerî İbrâhîm Çelebi'nin *Nakş-ı Hayâl* adlı mesnevisinde zikredilen manzumeyi Belîğ ve Bursalı Mehmed Tâhir Abdurrahman-ı Câmî'nin *Tuhfetü'l-ahvâr*'ının tercümesi olarak tanıtmıştır. 984'te (1576) istinsah edilmiş, baştan iki yaprağı eksik olan 1498 beyitlik eserin bir nüshası, Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde Agâh Sırrı Levend kitapları arasında Rahmî'nin diğer eseri *Şah u Gedâ* ile aynı ciltte bulunmaktadır. "Müfteilün / müfteilün / fâilün" vezniyle yazılmış olan *Gül-i Sad-berg* hakkında bir yüksek lisans tezi yapılmıştır (bk. bibl.). 3. *Şâh u Gedâ* (*Şâh u Derûş*). Hilâfî-i Çağatâyî'nin aynı adlı eserinden serbest şekilde tercüme edilmiş olan mesnevîde Şah ve Gedâ arasında geçen sembolik aşk anlatılmaktadır. Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*'nde mesnevîyi iki adından dolayı iki ayrı eser gibi kaydetmiştir. 1734 beyitten oluşan mesnevinin Manisa İl Halk (nr. 2711) ve Erzurum Atatürk Üniversitesi (Agâh Sırrı Levend, nr. 18) kütüphaneleriyle Londra British Museum'da (Or. nr. 7183) mevcut üç nüshası üzerinde Sevim Birici yüksek lisans tezi hazırlamıştır (bk. bibl.). 4. *Şehrengîz*. Rahmî'nin müderris olarak bulunduğu Bursa Yenişehir'i için 970'ten (1562-63) sonra yazdığı eser her güzelin üçer beyitle tavsif edildiği toplam 300 beyitten oluşmaktadır. Nuruosmaniye (nr. 4962, vr. 202^a-205^b), Yapı ve Kredi Bankası Sermet Çifter Araştırma (nr. 697, vr. 71^b-77^b) ve Konya Mevlânâ Müzesi kütüphanelerinde (Abdülbaki Gölpınarlı kitapları, nr. 124, vr. 31^b-36^a) birer nüshası vardır.

BİBLİYOGRAFYA :

Sehî, *Tezkire* (Kut), s. 299; Âşık Çelebi, *Meşâirü's-Şuarâ*, vr. 130^b-132^a; Latîfî, *Tezkiretû's-şu'arâ ve tabîratû'n-nuzamâ* (haz. Rıdvan Canım), Ankara 2000, s. 270-271; Ahdi, *Gülşen-i Şuarâ* (haz. Süleyman Solmaz), Ankara 2005, s. 311-313; Beyânî, *Tezkiretû's-şuarâ* (haz. İbrahim Kutluk), Ankara 1997, s. 100; *Künhü'l-Ahvâr'ın Tezkire Kısım* (haz. Mustafa İsen), Ankara 1994, s. 218-219; Kınalızâde, *Tezkire*, I, 400; Kafzâde Fâ-

izî, *Zübdetü'l-eş'âr*, Süleymaniye Ktp., Hamidiye, nr. 1065, vr. 43; Riyâzî, *Riyâzû's-şuarâ*, Nuruosmaniye Ktp., nr. 3724, vr. 74^b-75^a; *Osmanlı Müellifleri*, II, 180; Ali Nihat Tarlan, *Şiir Mecmualarında XVI ve XVII. Asır Divan Şiiri*, I, Fevri, İstanbul 1948, fas. I, s. 1-3; Vasfî Mâhîr Kocatürk, *Türk Edebiyatı Tarihi*, Ankara 1964, s. 370-373; Gülgün Erişen, *Bursalı Rahmî ve Gül-i Sad-Berg'i* (yüksek lisans tezi, 1990), AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 1-15; a.mlf., "Bursalı Rahmî ve Gül-i Sad-berg'i", *TDe*, X/1 (1992), s. 285-315; Sevim Birici, *Bursalı Rahmî Şah ü Geda* (yüksek lisans tezi, 1996), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 12-19; Turan Boranlıoğlu, *Bursalı Rahmî Çelebi Divânı'nın Tahlilî* (yüksek lisans tezi, 1997), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 1-5; Kadir Atlansoy, *Bursa Şairleri*, Bursa 1998, s. 295; Mehmet Nâil Tuman, *Tuhfe-i Nâilî* (haz. Cemal Kurnaz – Mustafa Tatcı), Ankara 2001, I, 329-330; Pervin Aynagöz, "Bursalı Rahmî'nin Gül-i Sad-berg'i Üzerine Bir Değerlendirme", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, III/1, Elazığ 1989, s. 1-27; Sabahattin Küçük, "16. Yüzyıl Şairlerinden Bursalı Rahmî Çelebi ve Şiirleri", *MİTAD*, sy. 7 (1993), s. 423-472.

FATİH TİĞLİ

RAHMİ BEY

(1865-1924)

Türk müzikisi bestekârı.

27 Aralık 1865 tarihinde İstanbul'da Beyazıt'ta doğdu. Asıl adı Mehmed Rahmî'dir. Babası Gümlüce muhasebecisi Trabzonlu İmamzâde Ahmed Hilmi Efendi, annesi Zâhîde Hanım'dır. Babasının memuriyeti dolayısıyla bulundukları Bursa'da rüşdiyeyi bitirdikten sonra Mekteb-i Mülkiyye-i Şâhâne'nin idâdî kısmından ve 27 Temmuz 1886'da yüksek kısmından mezun oldu. İlk memuriyeti rüşdiyeyi bitirmesinin ardından Kütahya Muhasebe Kalemî'nde kâtip yardımcılığıdır. 15 Kasım 1886'da Muhâkemât Dairesi mülâzımlığı ile Şûrâ-yı Devlet'te göreve başladı. 13 Nisan 1888'de Maliye Nezâreti Kupon Kalemî'ne nakledildiyse de bir yıl sonra Şûrâ-yı Devlet'teki görevine döndü. 21 Şubat 1891 tarihindeki Bidâyet Mahkemesi hâkim yardımcılığı görevine ek olarak Bâbîâlî İstatistik Encümeni kâtibî oldu. 15 Ocak 1897'de Mülkiye Dairesi birinci muavinliğine getirildi. 27 Nisan 1901'de Bidâyet Mahkemesi hâkim yardımcılığına, ardından Bidâyet Mahkemesi (11 Aralık 1906) ve aynı yıl içinde İstînaf Mahkemesi ve Temyiz Mahkemesi üyeliklerine tayin edildi. Bu arada teftiş için Viranşehir'e gönderilen Rahmî Bey dördüncü rütbe Osmânî (1898), üçüncü rütbe Mecîdî (1900) ve üçüncü rütbe Osmânî (1901) nişanlarıyla taltif edildi.

11 Şubat 1913 tarihinde Şûrâ-yı Devlet'in ilgili dairesi lağvedilince bir süre açıkta kal-

Rahmî Bey

dı. Daha sonra eski Evkaf nâzırı Yûsuf Ziyâ Paşa'nın gözetimi altında açılan (1917) Dârülelhan'ın müsikî encümeninde Ali Rifat Bey (Çağatay) ve Refik Talat Bey'le (Alpman) birlikte yer aldı (bazı kaynaklarda Ziyâ Paşa'nın Mûsikî Encümeni reisi olduğu sırada Rahmî Bey'in Dârülelhan müdürlüğü yaptığı kaydedilmektedir). Mütareke yıllarında kapanan Dârülelhan'ın Cumhuriyet'in kuruluş günlerinde yeniden açılışında müdür olmayı bekleyen Rahmî Bey'in Mûsâ Süreyyâ Bey'in müdürlüğe tayin edilmesi üzerine çok üzüldüğü ve bu üzüntünün ölümüne sebep olduğu bazı yakınları tarafından ifade edilmiştir. Şûrâ-yı Devlet üyesi iken Vefa İdâdîsi'nde usûl-i kitâbet, son yıllarında Kadıköy Rum Mektebi'nde Türkçe öğretmenliği yaptı. 29 Nisan 1924 tarihinde vefat etti ve ertesi gün Eyüp'te Kırkmerdiven Mezarlığı'nda babasının yanına defnedildi. Daha sonra Fındıkzade'de bir sokağa adı verilmiştir.

Rahmî Bey küçük yaşlarda okula devam ederken bir yandan da müsikîyle ilgilenmiş, düzenli bir müsikî eğitimi almamasına rağmen katıldığı müsikî ve edebiyat çevreleri onun eğitimini sağlamış ve bu sayede seviyeli bir bestekâr düzeyine çıkmıştır. Rauf Yektâ Bey, Üdî Nevres Bey, Ali Rifat Çağatay, Muallim İsmâil Hakkı Bey ve Leon Hancıyan gibi müsikî üstatlarıyla arkadaşlık yapmış; Mekteb-i Mülkiyye'den mezun olduktan sonra bu okuldaki edebiyat hocası Recâizâde Mahmud Ekrem'in İstinye'deki yalısında yapılan toplantılarda Muallim Nâci, Abdülhak Hâmid (Tarhan), Tefvîk Fikret, Ali Ekrem (Bölâyır), İsmâil Safâ gibi edebiyatçılarla tanışarak onlardan faydalanma imkânı bulmuştur. Gazel ve şarkı tarzında şiirler kaleme alan Rahmî Bey'e Mülkiye Mektebi'nde "âşık şair" denildiği söylenir.

1894 yıllarında Tanbûrî Cemil Bey ile tanışmış ve onunla çok samimi olmuştur. Meşrutîyet'ten sonra Rahmî Bey'in hemen her gece Refik Bey'in (Fersan) yalısına git-

tiğini, Cemil Bey'in de bulunduğu toplanılarda Cemil Bey çalarken Rahmi Bey'in sesiyle ona eşlik ettiğini, yaz aylarında Tanbûrî Cemil'in Rahmi Bey'in köşküne gidecek uzun süre kaldığını Refik Fersan hatıralarında anlatır. Rahmi Bey ney ve nısıfeyi kendi kendine öğrenmiştir. Hafif ve etkili bir sesle okur, katıldığı mûsiki toplanılardaki fasıllara bazan nısıfeyisi, bazan da sesiyle iştirak ederdi. Hacı Ârif Bey'den faydalanan ve eserlerini bizzat kendisinden meşketme imkânı bulan Rahmi Bey'in en önemli özelliği bestekârlığıdır. Geleneksel kurallara bağlı olarak işlenmiş şarkıları, estetik ve teknik yönden üstün bir yapı ile güfte-beste uyuşmasının en güzel örnekleridir. Onun bestelerinde âdetâ kullanılan makamın tarifi yapılır. Rind-meşrep bir sanatkar olan Rahmi Bey'in şarkılarının çoğunun güftesi kendisine ait olup güfte seçiminde son derece titizdir.

Nota bilmeyen Rahmi Bey bestelediği şarkıları hâfızasında muhafaza ederdi. Günümüze ulaşan eserleri göz önüne alındığında velûd bir bestekâr olduğu söylenebilir. Ancak fazla eser besteleyemeyiş bu konudaki hassasiyeti olarak yorumlanmalıdır. Rahmi Bey yaşadığı bazı olayları eserlerinde dile getirmiştir. Çok sevdiği arkadaş Tanbûrî Cemil Bey'in vefatı üzerine, "Bir sihr-i tarab nağme-i sâzındaki te'sir" mısraıyla başlayan sûzinak; bestekâr Şevki Bey'in vefatı dolayısıyla, "Gül hazin sünbül perîşan bağzârın şevki yok" mısraıyla başlayan bayatî; kızı Nâhîde'nin genç yaşta ölümü üzerine, "Aşka düştüm âşık-ı âvâreyim" mısraıyla başlayan rast şarkısını bestelemiştir. Ayrıca Dârüelhan hocalarından Muazzez Hanım'a (Yurcu) düğün hediyesi olarak, "Ey mutrib-ı zevk-âşinâ / Bir şarkı yaptım ben sana" mısralarıyla başlayan kürdîli-hicazkâr şarkısını besteleyerek takdim etmiş, çok şiddetli geçen 1907 kışının ardından gelen baharın hâtırasını şiiri ve bestesiyle bir tâhir-bûselik şarkıda yaşattır. "Geçti o gamlı eyyâm-ı sermâ / O du bahârın âsân peydâ". İlkbaharı çok seven ve eserlerinin tamamına yakını bu mevsimde besteleyen Rahmi Bey'in ilk eseri yukarıda zikredilen bayatî şarkı, son eseri ise ölümünden birkaç gün önce Fâhire Fersan'a ithafen bestelediği, "Bir nevcivansın, şûh-i cihansın / Rûh-i revansın, sînemde cansın" mısralarıyla başlayan hisar-bûselik şarkısıdır. Günümüze ulaşan bir tekbir ve otuz sekiz şarkıdan ibaret eserlerinin listesini Yılmaz Öztuna neşretmiştir (BTMA, II, 210). Anılanların yanı sıra, "Karşıyaka'da İzmir'in gülü" ve "Sana ey cânımın cânı efendim" mısralarıyla başla-

yan kürdîli-hicazkâr, "Süzüp süzüp de ey melek" mısraıyla başlayan nihâvend ve "Serâpâ hüsn-i ansın dil-sitansın nâz-perversin" mısraıyla başlayan muhayyer şarkıları onun en çok sevilen eserlerinden bazılarıdır. *Mûsiki Mecmuası*'nın 376. sayısı (Şubat 1981) Rahmi Bey Özel Sayısı olarak hazırlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, *Sicill-i Ahvâl Defterleri*, nr. 92, s. 139; *Rahmi Bey Merhum'un Şarkıları*, İstanbul 1928; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 239-240; a.mlf., *Son Asır Türk Şairleri*, s. 1335-1336; Baki Süha Ediboğlu, *Ünlü Türk Bestekârları*, İstanbul 1962, s. 199-205; Refik Ahmed Sevengil, *Eski Şiirimizin Ustaları*, İstanbul 1964, s. 292-297; Ali Çankaya, *Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler*, Ankara 1968-69, III, 220-230; Mustafa Rona, *20. Yüzyıl Türk Musikisi*, İstanbul 1970, s. 86-89; Sadun Aksüt, *Türk Musikisinin 100 Bestekârı*, İstanbul 1993, s. 122-128; Murat Bardakçı, *Refik Bey: Refik Fersan ve Hatıraları*, İstanbul 1995, s. 122-128; Özalp, *Türk Musikisi Tarihi*, s. 78-85; Ahmed İhsan, "Merhum Cemil", *SF*, sy. 142/1616 (1927), s. 192; Ercüment Ekrem Talu, "Bestekâr Rahmi Bey", *Radio*, II/20, Ankara 1943, s. 4, 22; a.mlf., "Tanıdığım Rahmi Bey", *Edebiyat Âlemi*, sy. 6, İstanbul 1949, s. 1, 7; "Büyük Bestekâr Rahmi Bey", *Türk Musikisi Dergisi*, I/3, İstanbul 1948, s. 6; Orhan Nasuhioğlu, "Refik Fersan'dan Hatıralar-2-", *MM*, sy. 418 (1987), s. 20, 23; Öztuna, *BTMA*, II, 209-211; Mehmet Güntekin, "Rahmi Bey", *DBİst.A*, VI, 298-299.

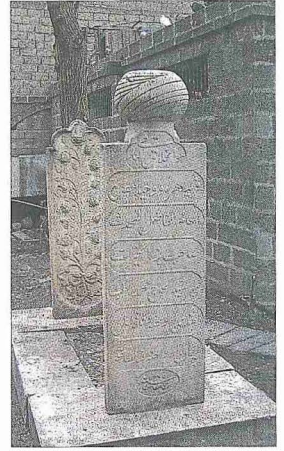
NURİ ÖZCAN

RAHİMİ EFENDİ

(1855-1909)

Osmanlı âlimi.

Erzincan'ın Eğin kazasında (bugünkü Kemaliye) doğdu. Paçacızâde diye bilinen Hacı Ahmed Nazif Efendi'nin oğlu olup dedesinin adı Ali'dir. Eğin Rüşdiyesi'ne üç yıl devam etti. Buradaki Orta Cami'de (Kiremitçi Mustafa Ağa Camii) imamlik ve vâzilik yaptı. Daha sonra İstanbul'a gitti. Hanzâde Medresesi'nde Arapça ve Farsça okuyarak icâzetnâme aldı. Hocaları arasında Ahaveyn Hâce Efendi'nin adı anılır. 1885'te girdiği Mekteb-i Nüvâb'dan 1888'de birincilikle mezun oldu. 13 Kasım 1887'de Âsâriye Camii cuma vâziliğine, bunun yanında 5 Temmuz 1894'te Tedkîk-i Müllefât Heyeti üyeliğine tayin edildi. Bir süre Fâtih Camii'nde dersiâmlık yaptı. Eylül 1909'da Mekteb-i Nüvâb müdürlüğüne getirildi ve burada Molla Hüsrev'in *Dürrü'l-hükkâm*'ını okuttu. 7 Zilhicce 1327 (20 Aralık 1909) tarihinde vefat etti. Son devrin ünlü hânendelerinden Hâfız Sâmî'nin (Ünokur) medrese hocaları arasında yer alan Rahmi Efendi'nin muhtelif hatları Harputlu Saraçzâde Hacı Mehmed

Rahmi
Efendi'nin
mezarı

Efendi'den tahsil ederek icâzet aldığı, çok sayıda mushaf ve levha yazdığı, bir süre hâfız-ı kütüb olarak görev yaptığı kaydedilir.

Eserleri. 1. *‘Uşâretü'l-fünûn* (İstanbul 1330). Eserde, öğrencilerin imtihana hazırlanmasına yardımcı olmak üzere soru-cevap tarzında düzenlenmiş vaz', mantık, beyân, meânî, kelâm ve usul ilimlerinden oluşan metinlerin özetleri yer alır. 2. *En-mûzecz'ü'l-fıkh* (İstanbul 1306). Yine imtihanlara hazırlık için soru-cevap şeklinde kaleme alınmış bir eserdir. Fıkıhın çeşitli konularını ihtiva eden yirmi üç bölümden oluşan eserin hazırlanmasında Hanefî mezhebine ait fıkıh kitapları yanında *Mecelle* ve şerhleriyle şeyhülislâmların fetvalarından faydalanılmış, verilen bilgilerin kaynağı rumuzlarla gösterilmiştir. 3. *el-'Ucâletü'r-rahmiyye şerhu'r-Risâleti'l-vaz'îyye*. Eğinli İbrâhim Hakkı Efendi'nin kaleme aldığı risâleye yazılmış bir şerhtir (*Met-nü'l-vaz' li'l-Eğni ve Risâletü'l-vaz'îyye el-'Aqudiyye* ile birlikte, İstanbul 1311). *el-'Ucâletü'r-rahmiyye*'nin Ömer Türker tarafından hazırlanan Türkçe çevirisi henüz neşredilmemiştir. 4. *Tefcîrû't-tensîm fî kalbin selîm* (İstanbul 1310, 1311, 1316, 1321). Vâzilik yaptığı dönemdeki sohbetlerinden oluşan bir mecmua olup otuz altı dersten meydana gelmektedir. 5. *Mevhibetü'l-Ma'bûd (Şerh-i Makşûd)*. Sarf ilmine dair *el-Makşûd* adlı eserin şerhidir. Eserin matbu olduğu belirtilir. *el-Mat'lûb fî şerhi'l-Makşûd* adlı kitabın Hacı Selim Ağa Kütüphanesi'nde Rahmi Efendi adına kayıtlı olan (Kemankes, nr. 637) yazma nüshası ile matbu nüshası (İstanbul 1286; Aziz Mahmud Hüdâyî, nr. 1636) üzerinde yapılan incelemede eserin Rahmi Efendi'ye ait olduğuna dair bir kayda rastlanmamıştır. 6. *el-'İkdü'n-nâmî 'ale'l-Câmî* (İstanbul 1314). İbnü'l-Hâcib'in *el-Kâfiyye*-